

*Хлудеев А. В.,
студент*

Херсонського національного технічного університету

Подвойська О. В.,

кандидат філологічних наук,

доцент кафедри теорії та практики галузевого перекладу

Херсонського національного технічного університету

АДАПТАЦІЯ ТА ЛОКАЛІЗАЦІЯ ЖАРТІВ АНГЛОМОВНИХ КОМЕДІЙ ДЛЯ УКРАЇНСЬКОГО ГЛЯДАЧА

Анотація. Дана стаття присвячується адаптації та локалізації гумору та жартів англомовних комедій для українського глядача. У статті висвітлено основну проблему перекладачів під час перекладу комедій, головну мету перекладачів кінофільмів. Надано тлумачення таким поняттям, як: кінофільм, комедія, прагматична адаптація, локалізація та пояснена різниця між двома останніми. Приведені результати не тільки українських, але й зарубіжних досліджень, які чітко дають зрозуміти, що більш за все полюблюють дивитись глядачі у різних частинах світу, в тому числі й українці. Матеріалом дослідження послугували такі англомовні художні та анімаційні комедійні фільми: «Секрети домашніх тварин 2», «Зомбіленд. Подвійний постріл» та «Дедпул 2».

Об'єктом дослідження є наведені вище кінофільми, а предметом дослідження – адаптація та локалізація жартів у цих кінофільмах.

Основною метою дослідження є виявлення та аналіз перекладу англомовних жартів українською мовою, перекладацьких прийомів, за допомогою яких була досягнута прагматична адаптація або локалізація задля розкриття специфіки відтворення комічного під час кіноперекладу. Головна мета перекладу комедій – це зробити глядачу смішно, не порушуючи первинного задуму автора. Переклад комедій є дуже актуальним питанням, оскільки цей жанр є найулюбленишим жанром кіно серед українців. Жарти, що базуються на реаліях та на сталих виразах, дуже складно не тільки перекласти, але й взагалі помітити. Під час перекладу жартів перекладачі вдавалися як до прагматичної адаптації, так і локалізації, використовуючи задля цього прийоми смислової заміни, компенсації та цілісного перетворення. Реакція залу на переклад та адаптацію жартів була позитивною. Перспективи подальших досліджень вбачаємо у порівнянні прагматичної адаптації та локалізації жартів у перекладі англомовних комедій українською та російською мовами, оскільки у другій зовсім немає належної локалізації.

Ключові слова: адаптація, локалізація, кінопереклад, комедія, перекладацькі трансформації.

Постановка проблеми. Основною проблемою перекладу комедій є адаптація зарубіжного гумору на українського глядача, адаптація жартів, пов'язаних з реаліями.

Кінофільм – аудіовізуальний твір кінематографії, що складається з епізодів, поєднаних між собою зображувальними засобами і творчим задумом, та який є результатом спільної діяльності його авторів, виконавців і виробників [7].

Кінопереклад має одночасно особливості усного та письмового перекладу [17]. На відміну від інших видів перекладних текстів, текст кінофільму має свої особливості: він обмежений часовими межами; розрахований на миттєве сприйняття; а також супроводжується відеорядом, який зумовлює вибір можливих варіантів перекладу [10, с. 2]. Незважаючи на те, що кінопереклад існує з моменту появи кінематографа, він досі не отримав визнання в науковій діяльності [10, с. 2–3].

Головною метою перекладача кінофільмів є передача всіх нюансів перекладних реплік, не змінюючи режисерського задуму [10, с. 3]. Для того щоб успішно адаптувати художній кінофільм, перекладачу необхідно відмінно володіти мовою, на яку здійснюється переклад, бажано, щоб це була його рідна мова. Чимало труднощів доставляє переклад кумедних моментів і жартів. Уявлення про гумор у різних народів різне, і ось тут тільки від перекладача залежить, чи зможе він «смішно» перекласти комічну ситуацію. Чи зможе він відтворити смішну ситуацію, щоб глядач також зміг посміхнутися в даний момент [12].

Мета статті – виявити та проаналізувати адаптовані під українського глядача жарти в англомовних комедіях у перекладі на українську мову задля розкриття специфіки відтворення комічного під час кіноперекладу. Для вирішення поставленої мети представляється важливим розв'язання таких завдань:

– Переглянути вибрані комедії англійською та українською мовою та виокремити найбільш цікаві приклади перекладу жартів;

– Проаналізувати переклад вибраних жартів, виявити, які перекладацькі трансформації були використані для цього, та визначити, чи вдалося перекладачам відтворити жарти у перекладі;

– Визначити, які з жартів або кумедних моментів були локалізовані чи прагматично адаптовані для українського глядача.

Матеріалом дослідження послугували такі художні та анімаційні фільми: «Секрети домашніх тварин 2», «Зомбіленд. Подвійний постріл» та «Дедпул 2», які належать до жанру комедій.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Схожими дослідженнями займалися А.О. Тимонькіна у своїй статті «Прагматична адаптація при перекладі англомовних назв кінофільмів, теглайнів та трейлерів українською мовою» [18] та О.С. Борецька у своїй дипломній роботі «Перекладацькі

деформації в англо-українських перекладах анімаційних фільмів» [2]. У нашій дослідницькій роботі ми розглядаємо саме локалізацію та адаптацію жартів англomовних комедій у перекладі на українську мову, в чому і полягає новизна.

Виклад основного матеріалу. Кінопереклад, тим паче з лінгвокультурними елементами, є дуже складним завданням, оскільки лінгвокультурні елементи є індивідуальними в кожній мові, і те, що є зрозуміло, наприклад, глядачеві зі Сполучених Штатів, навіть у разі еквівалентного перекладу, але без прагматичної адаптації або локалізації, не буде зрозуміло глядачеві з України. Перекладачеві необхідно підкреслити колорит іншомовної культури, який відображено у специфічному гуморі, грі слів, розмовній лексиці, сленгу, інтонаціях героїв і який є відзеркаленням ідей режисера та сценариста кінофільму [11, с. 12].

У кожної нації є навіть свій улюблений жанр фільмів, наприклад, у США це документальні фільми, у Мексиці – фільми жахів, у Південній Кореї полюбляють драму [1], а ось найулюбленішим жанром для українців, за даними дослідження порталу новин «Сьогодні», як і десять років тому виступає комедія. Своїм улюбленим жанром їх назвали 37% опитуваних жителів України. Друге місце займають історичні фільми (31%), а «бронза» – у мелодрам (28%). Найгірша ситуація з еротичними фільмами – вони подобаються тільки 2% опитаних. Не дуже тепло ставиться український глядач до містики (5%) і фільмів жахів (6%) [6]. Можливо, такі результати пов'язані з тим, що українці є доброзичливою, життєрадісною та широю нацією.

Комедія – це драматичний твір, в якому засобами гумору та сатири викриваються негативні суспільні та побутові явища, розкривається смішне в навколишній дійсності людини чи тварини [8]. Мухаммед Алі казав: «Комедія – це спосіб бути серйозним, прикидаючись смішним. Жартувати – це мій спосіб говорити правду» [20]. Так воно і є, комедія будується на життєвих ситуаціях, що є близькими кожному глядачу.

Англomовні жарти є багатими на свої національні особливості, реалії і традиції. Розпізнати такий жарт – це ще «півбіди», ось еквівалентно перекласти його, особливо коли гумор побудований на реалії або на лінгвокультурній особливості, це вже є проблемою [13]. Гумор у кожного народу свій, ось тут на допомогу приходять перекладачі з великим багажем досвіду, нестандартним мисленням, креативністю та бажанням розсмішити глядача.

Під час перекладу жартів, каламбурів, незграбних ситуацій у комедіях найчастіше перекладачі використовують прийоми цілісного перетворення, смислової або контекстуальної заміни та компенсації. Все це спричинено не лише розбіжностями в мовах оригіналу та перекладу, а перш за все відмінностями в культурах відповідних народів, що вимагає прагматичної адаптації в перекладі як художніх фільмів загалом, так і комедій зокрема. При цьому під прагматичною адаптацією ми слідом за А. Швейцером розуміємо перетворення вихідного висловлювання з урахуванням передачі його прагматичного значення [21, с. 61]. Отже, під прагматичною адаптацією жартів комедійних фільмів розуміємо донесення незрозумілого для глядача жарту в оригіналі іншими, зрозумілими йому мовними засобами. Локалізація, тобто повна адаптація перекладацького продукту до місцевих умов використання їх у конкретному регіоні [19, с. 340], – теж не рідке явище у перекладі комедій-

них фільмів. Як показує перекладацький аналіз, найчастіше прагматична адаптація та локалізація досягаються вищезазначеними перекладацькими трансформаціями.

Компенсація – це такий спосіб перекладу, за якого елементи змісту оригіналу, що були втрачені під час перекладу (в т.ч. через невідповідність у мовних і культурних системах), передаються в тексті іншим засобом, причому необов'язково в тому ж самому місці тексту, що й в оригіналі [3, с. 2].

Цілісне перетворення є найскладнішим видом контекстуальної заміни під час перекладу задля прагматичної адаптації або локалізації. Воно полягає в розумінні сталого чи іншого виразу в мові оригіналу і його передачі мовою перекладу зовсім іншими лексичними і граматичними засобами [16, с. 100].

Смислова або контекстуальна заміна – це така лексична перекладацька трансформація, яка полягає в заміні словникового відповідника під час перекладу контекстуальним [9]. Так, розглянемо приклади прагматичної адаптації та локалізації під час перекладу певних фільмів.

Так, в анімаційному фільмі «Секрети домашніх тварин 2», де назва кінострічки говорить сама за себе, автори показують, що приховують від нас наші домашні улюбленці, коли ми залишаємо їх наодинці, використовуючи безліч кумедних ситуацій, що дуже часто досягаються персоніфікацією головних героїв та порівнянням з певними характеристиками людського життя. В одному з епізодів кролик на ім'я Сніжок заходить до будинку старого пса на ім'я Попс та вітається з ним. В оригіналі досить нейтральне «*Hey, Pops!*» відтворюється у перекладі популярною зараз в Україні фразою «*Слава Україні* [14, 41:15]!» Здавалося б, такому перекладу немає місця, бо йдеться про зовсім інше культурне середовище, проте не слід забувати про те, що це комедія і головна мета автора сценарію та перекладача – це розсмішити глядача зрозумілими для нього мовними засобами, з чим перекладач відмінно впорався. Попс є військовою собакою, в нього старі військові погляди на життя, він тренує малих цуценят бути відважними, сміливими та захищати свою батьківщину. Вітання «Слава Україні» набувало поширення на початку ХХ століття під час української революції серед стійких борців за незалежність України та після Євромайдану знов набуло популярності [15]. Доцільність використання такого прийому в перекладі підкреслюється і тим фактом, що Сніжок одягнений у синьо-жовтий костюм супергероя, що є національними кольорами України. У результаті всіх перелічених факторів маємо локалізацію.

В іншому епізоді досліджуваного анімаційного фільму, де кролик Сніжок, пес Макс та хом'як Норман прямують до цирку на машинці з радіокеруванням, щоб урятувати тигреня Хо, Сніжок зв'язується зі шпіцом Гіджет по радіо: «*We are headed to the circus. This is urgent. Over*» – «*Ми їдемо до цирку. На євробляхах. Прийом* [14, 1:07:05]». Як було сказано вище, комедія базується на висміюванні соціальних та побутових явищ, а болюча тема «євроблях» знайома кожному українцю. Перекладач застосував прийом контекстуальної заміни, замінивши «*This is urgent*» (Це терміново) на «*На євробляхах*». Така заміна є досить доречною, оскільки домашні улюбленці мчать по проїзній частині на не зовсім легальному «транспортному засобі», якими в Україні і є автомобілі, пригнані з Європи. У даному моменті перекладач також прибігає до прийому локалізації, оскільки в оригіналі й близько не має того, що герої їдуть на якомусь транспортному засобі.

Тут слід також відзначити, як була передана мова персонажа, який говорить із російським акцентом. Цим персонажем є дресировальник Сергій. «*We try again tomorrow. If tiger does not do trick... tiger will become rug*» – «*Завтра ще одна попитка. Якщо тигр не робить трюк... с тигра буде коврик*» [14, 32:25]. Така прагматична адаптація із застосуванням компенсації зумовлена скоріш не для відтворення комедійної ситуації, бо вона відтворюється у перекладі еквівалентно, а задля відтворення мовного портрету цього персонажу, який характеризується двома факторами. Перший – це російський акцент в оригіналі: чітко чути звук слов'янський звук «р», слова промовляються неpravно, з чутним слов'янським акцентом; та другий – не зовсім грамотна мова, а саме пропущені артикли «а»: *a tiger, a rug*.

В аналізованій кінострічці «Дедпул 2» в епізоді, де головні герої Дедпул та Ванесса перебирають імена для дитини, кумедна ситуація створюється завдяки названям або занадто розповсюдженим, або, навпаки, занадто тендітним іменам, наприклад: «*I will never, ever let our child be named Todd*»; «*What about Krystal?*»; «*What about Bruce*» – «*Я не дозволю, щоб нашу дитину звали Колян*»; «*А може Крістіна*»; «*Як тобі Віталка?*» [4, 13:37– 14:42]. У перекладі спостерігаємо локалізацію, через що отримуємо заміну імен українськими, місцями навіть такими, що не є відповідником до оригіналу. Комічності у перекладі додає той факт, що дії фільму відбуваються в США, а головні герої вибирають українські імена, особливо смішними є більш дворовий варіант ім'я Микола – Колян та зменшливо-пестлива форма імені Віталій – Віталка, з алюзією на трохи дурнуватою, але кумедною герою однойменного українського серіалу.

В іншому епізоді, коли після вдалого приземлення вусатого члена команди «Загін Ікс» Дедпул каже йому: «*Never underestimate a man with a mustache. Just ask anyone in Brooklyn*» – «*Мужик з вусами можна довіряти. Спитайте у Зіброва*» [4, 1:13:50], кумедна ситуація створюється завдяки акцентуванню на такій не популярній сьогодні чоловічій прикметі, як вуси. Для Дедпула у фільмі взагалі характерно те, що протягом фільму він розмовляє з глядачем, робить дуже багато посилань на різні фільми, персонажів, медійних персон та ін. У даному випадку посилання та жарт полягають у тому, що в Нью-Йоркському Брукліні проходять щорічні змагання серед власників вусів та борід [22, 10:35], проте українському глядачеві цей факт невідомий, і це посилання загнало б його у глухий кут. Це і зумовлює в перекладі локалізацію. Перекладач із цією метою компенсує попередні посилання Дедпула до медійних персон, що невідомі українцям, знайомим ім'ям співака Павла Зіброва. Його образ асоціюється з довгим волоссям і вусами. І знову українська реалія в американському фільмі смішить глядачів.

В аналізованому художньому фільмі є також персонаж на ім'я Колос, родом з Іркутської області, з Росії, який тому має легкий російський акцент: у нього, як і у персонажа зі стрічки «Секрети домашніх тварин 2», виділяється слов'янський звук «р», проте говорить він грамотно, оскільки довгий час проживає у Сполучених Штатах: «*But this is what friend do. They show up*» – «*Але друзі так не роблять. Вони поруч*» [4, 29:30]. У кінофільмі Колос є трішки тупуватим персонажем, проте дуже правильним і чесним. У даному прикладі переклад є смішнішим за оригінал, оскільки в оригіналі маємо лише легкий російський акцент,

а у перекладі ще й неправильну вимову слова «вони» – «воні», та його мовлення є трохи схожим на мовлення экс-прем'єр-міністра України Миколи Азарова та экс-президента України Віктора Януковича, чим і досягається прагматична адаптація.

У ще одній аналізованій кінострічці «Зомбіленд. Подвійний постріл» кумедна ситуація створюється завдяки прийому алюзії в епізоді, коли головні герої Таллахассі, Коламбус та сестри Вічита і Літл-Рок заходять до занедбаного Білого дому і Таллахассі каже: «*Hail to the motherf*cking chief*» [5, 5:03], що є посиланням до офіційного гімну президента США – «*Hail to the chief*» (*Привіт вождю*). В оригіналі жарт полягає в тому, що головні герої заходять до Білого будинку наче президенти, комічності додає вставка «*motherf*cking*». Слід віддати належне перекладачу, що він взагалі помітив цей сталий вираз та використав прийом цілісного перетворення, взявши рядок з українського гімну: «*Запануєм і ми, браття, у своїй сторонці*». У результаті маємо прагматичну адаптацію. Така заміна була дуже вдалою, оскільки можна провести паралель між гімнами, та й глядачі в кінозалі оцінили цей жарт.

Висновки. Отже, головна мета перекладу комедій – це зробити глядачу смішно, не порушуючи первинного задуму автора. Переклад комедій є дуже актуальним питанням, оскільки цей жанр є найулюбленишим жанром кіно серед українців. Жарти, що базуються на реаліях та на сталих виразах, дуже складно не тільки перекласти, але й взагалі помітити. Під час перекладу жартів перекладачі вдавалися як до прагматичної адаптації, так і локалізації, використовуючи задля цього прийоми смислової заміни, компенсації та цілісного перетворення. Реакція залу на переклад та адаптацію жартів була позитивною.

Перспективи подальших досліджень вбачаємо в порівнянні прагматичної адаптації та локалізації жартів у перекладі англійських комедій українською та російською мовами, оскільки в другій зовсім немає належної локалізації.

Література:

1. Аналітика AFM: Какие жанры предпочитает зритель в разных странах URL: <https://www.proficinema.ru/mainnews/markets/detail.php?ID=206222>
2. Борецька О.С. Перекладацькі деформації у англо-українських перекладах анімаційних фільмів. Житомир, 2014. 99 с.
3. Гордієнко Н.М., Михайленко А.В. Типологія компенсації як засобу перекладацьких трансформацій. Київ. С. 1–8.
4. Дедпул 2 / Deadpool 2 / Девід Літч. Donners' Company, Kinberg Genre, Marvel Entertainment, 2018 URL: <https://toloka.to/t93722?sid=14b82f3f85ef0b9ba248f0ea66406a7>
5. Зомбіленд. Подвійний постріл / Zombieland: Double Tap / Рубен Флейшер. Sony Pictures, Columbia Pictures, Pariah, 2019. URL: <https://toloka.to/t106637>
6. Кино и украинцы: какие фильмы предпочитают наши соотечественники. URL: <https://www.segodnya.ua/ukraine/kino-i-ukraincy-kakie-filmy-predpochitayut-nashi-sootetchestvenniki>
7. Кінофільм. URL: <https://uk.wikipedia.org/wiki/Кінофільм>
8. Комедія. URL: <https://uk.wikiquote.org/wiki/Комедія>
9. Контекстуальна заміна. URL: <https://studfiles.net/preview/1588474/page:4/>
10. Красникова Е.Н. Особенности перевода в продукции киноиндустрии. С. 1–4. URL: <http://pglu.ru/upload/iblock/c73/p50020.pdf>
11. Лукьянова Т.Г. Основы англо-українського кіноперекладу: навчальний посібник для студентів 4 курсу освітньо-кваліфікаційного рівня «Бакалавр» денної форми навчання факультету іноземних мов. Харків: ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2012. 104 с.

12. Особенности перевода кинофильмов. URL: <http://era24.ru/o-kompanii/nashi-stati/osobennosti-perevoda-kinofilmov/>
13. Проблеми адекватності перекладу англomовного гумору українською мовою. URL: <https://naub.oa.edu.ua/2019/проблеми-адекватності-перекладу-анг/>
14. Секрети домашніх тварин 2 / The Secret Life of Pets 2. Кріс Рено, Джонатан дель Валь. Universal Pictures, Illumination Entertainment, Dentsu, 2019. URL: <https://toloka.to/t103367>
15. Слава Україні. URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/Слава_Україні!
16. Слепович В.С. Курс перевода (английский – русский язык) Translation Course (English – Russian). Минск : ТетраСистемс, 2004. 320 с.
17. Снеткова М.С. Особенности перевода художественных фильмов с испанского языка на русский. Москва : МГУ им. М.В. Ломоносова. С 1–2.
18. Тимонькіна А.О. Прагматична адаптація при перекладі англomовних назв кінофільмів, тейллайнів та трейлерів українською мовою С. 1–4.
19. Фаховий та художній переклад: теорія, методологія, практика : збірник наукових праць / за заг. ред. А.Г. Гудманяна, С.І. Сидоренка. Київ : Аграр Медіа Груп, 2015. 376 с.
20. Цитати Мохаммед Али. URL: <https://ru.citaty.net/avtory/mokhammed-ali/?page=4>
21. Швейцер А.Д. Теория перевода: Статус, проблемы, аспекты. Москва : Наука, 1988. 215с.
22. Шутки, которые вы могли не понять в фильме Дэдпул 2 / Deadpool 2. Cut The Crap, 2018. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=r1Wo7x5eJM8>

Khłudieiev A., Podvoyska O. Adaptation and localization of humor fragments in English comedies for the Ukrainian audience

Summary. This article is devoted to the adaptation and localization of humor and jokes of English-language comedies for the Ukrainian audience. The article highlights the main problem of translators in translating comedies, the main goal of film translators. The explanation is provided for the following terms: film, comedy, pragmatic adaptation, localization, and the difference between the last two is explained. The results of not only Ukrainian but also foreign

studies are presented, which clearly make it clear that viewers in different parts of the world like to watch the most, including Ukrainians. The material of the study was the following English-language feature films and animated comedy films: “The Secret Life of Pets 2”, “Zombieland: Double Tap” and “Deadpool 2”.

The object of the study is the movies above, and the subject of the study is the adaptation and localization of jokes in these films.

The main goal of the study is to identify and analyze the translation of English-language jokes in Ukrainian, the determination of which translation techniques were achieved by pragmatic adaptation or localization to reveal the specifics of comic reproduction during film translation. To achieve the goal, it is important to solve the following tasks:

View selected comedies in English and Ukrainian and highlight the most interesting examples of joke translations;

To analyze the translation of selected jokes, to identify which translation transformations were used for this and to determine whether the translators were able to reproduce the jokes in the translation;

Determine which of the jokes or funny moments were localized or pragmatically adapted for the Ukrainian audience.

We conclude that the main purpose of the translation of comedies is to make the viewer funny, without violating the original intention of the author. Translation of comedies is a very topical issue since this genre is a favorite film genre among Ukrainian. Jokes based on realities and constant expressions are very difficult not only to translate but to even recognize. By translating jokes, translators resorted to both pragmatic adaptation and localization, using the techniques of semantic replacement, compensation, and holistic transformation. The audience’s reaction to the translation and adaptation of the jokes was positive.

We see the prospects for further research in comparing the pragmatic adaptation and localization of jokes in the translation of English-language comedies in Ukrainian and Russian since the second one doesn't have proper localization.

Key words: adaptation, localization, film translation, comedy, translation transformations.